

Asia: VN/10556/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi yleistukea koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleistä lausuttavaa esityskokonaisuudesta

Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) lausuu sosiaali- ja terveysministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi yleistukea koskevaksi lainsäädännöksi, vaikka luonnosta ei lähetetty lausunnolle Lastensuojelun Keskusliittoon.

LSKL keskittyy tarkastelemaan ehdotettuja muutoksia YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen (LOS) näkökulmasta. Sopimuksen mukaan: ”Sopimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen oikeuden nauttia sosiaaliturvasta, mukaan luettuna sosiaalivakuutus, ja ryhtyvät välttämättömiin toimiin tämän oikeuden täydeksi toteuttamiseksi kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti” (26 artikla). Lapsen huoltajien toimeentulo heijastuu suoraan lapseen, joten LSKL näkee välttämättömänä, että ehdotuksia tarkastellaan lapsen oikeuksien näkökulmasta.

- Lausuttavaa esityksen vaikutuksista kotitalouksiin

Lastensuojelun Keskusliitto kannattaa, että sosiaaliturvaa selkeytetään ja sujuvoitetaan. Olemme kuitenkin huolissamme, että tämä tehdään heikommassa ja haavoittuvammassa asemassa olevien kustannuksella. LSKL painottaa, että yleistuen riittävä taso on varmistettava, eikä lapsiperheiden asema saa heikentyä eikä lapsiperheköyhyys yleistyä yleistuen myötä. Jokaisella lapsella on oikeus riittävään elintasoon koko lapsuutensa ajan (LOS 27 artikla). LSKL yhtyy Sosten 6.6. ja MLL:n 12.6. lausuntojen näkemykseen, että yleistuen taso ei ole riittävä.

Hallituksen yleistuen esitysluonnoksessa ehdotetaan kuitenkin, että lapsiperheiden tarveharkinnan erikoissäännöt poistetaan, mikä heikentää nykyisen peruspäivärahan ja työmarkkinatuen varassa olevien lapsiperheiden asemaa. LSKL ei kannata lapsiperheiden tarveharkinnan erikoissääntöjen poistamista. Esityksessä korostetaan muun muassa lapsilisän ja elatustuen roolia lapsiperheiden toimeentulotuen takaamisessa, sekä mainitaan lapsilisään tehdyt korotukset. Lapsilisään tehdyt korotukset ovat kuitenkin olleet vaatimattomia, erityisesti lapsiperheköyhyyden torjunnan

näkökulmasta. Lapsilisää ei myöskään ole sidottu indeksiin, mikä on merkittävästi alentanut sen ostovoimaa.

LSKL esittääkin, että lapsiperheiden tarveharkinnan erikoissäännöt säilytetään. Näin voidaan ottaa paremmin huomioon huoltajien todelliset mahdollisuudet huolehtia alle 18-vuotiaista lapsista, torjua lapsiperheköyhyyttä sekä ehkäistä syrjäytymistä. Lisäksi LSKL kannattaa, että yleistukeen tehdään lapsikorotus, joka vastaa aiemmin tällä vaalikaudella lakkautettua työttömyysturvan lapsikorotusta.

Hallituksen esitysluonnoksessa sivulla 31 on arvioitu, että kotitalouden käytettävissä olevien tulojen määrä pienenee muutoksen seurauksena 3 109 alle 18-vuotiaalla. Kun tarkastellaan muutoksia ikäluokittain, niin ainoastaan 55–64-vuotiaiden kohdalla käytettävissä olevat tulot pienenevät enemmän kuin 0–9-vuotiailla tai 10–17-vuotiailla. Ehdotettu lainsäädäntö uhkaa entisestään syventää lapsiperheköyhyyttä, mitä pitäisi poliittisilla päätöksillä torjua, ei syventää. Sosiaaliturvaa on kehitettävä niin, että lapsiperheköyhyys vähenee.

Lapsena koettu köyhyys voi haitata merkittävästi lapsen hyvinvointia, terveyttä ja kehitystä. Soste on arvioinut, että lähes 17 000 lasta tippuu köyhyysrajan alapuolelle tällä hallituskaudella päätettyjen sopeutumistoimien myötä. Ennen nykyhallituksen ensimmäisiä sopeutustoimia köyhyyydessä Suomessa on elänyt noin 122 000 lasta. Nyt on arvioitu, että Suomessa elää lähes 140 000 lasta köyhyyydessä. Lapsena koettu köyhyys näkyy esimerkiksi puutteena ruuasta, terveys- ja mielenterveysongelmina, ulkopuolisuuden kokemuksena sekä myöhemmässä vaiheessa työllistymisen haasteina. Tutkimusten mukaan vauva- ja pikkulapsivaiheessa koettu köyhyys on vaurioittavinta. Etenkin yhden vanhemman perheiden ja monilapsisten perheiden köyhyysriski on merkittävä.

Sosiaali- ja terveysministeriö on todennut esitysluonnoksen lapsivaikutusten arvioinnissa, että yleistuen tarveharkintaisuus vaikuttaa työttömien huoltajien taloudellisiin mahdollisuuksiin huolehtia lapsista, minkä takia esitys on merkityksellinen lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta. On hyvä, että esitysluonnoksessa on huomioitu YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen 3. ja 26. artikla kuin myös YK:n lapsen oikeuksien komitean tuoreet Suomelle annetut suositukset (2.6.2023, CRC/C/FIN/CO/5–6), joissa suositellaan välttämään sosiaaliturvaetuuksien leikkaamista, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin. LSKL on kuitenkin pettynyt, että lapsivaikutusten arvioinnista, YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen ja komitean suositusten huomioinnista huolimatta lapsiin ja lapsiperheisiin kohdistetaan leikkauksia. LSKL muistuttaa, että lapsen edun tulee olla ensisijainen harkintaperuste laadittaessa lainsäädäntöä, jolla on vaikutuksia lapsiin. Esitysluonnoksesta ei kuitenkaan käy ilmi, miten lapsen etua on esityksen valmistelussa arvioitu.

Nyt suunniteltavaa lainsäädäntöä on arvioitava suhteessa jo aiemmin tällä hallituskaudella tehtyihin sosiaaliturvan heikennyksiin, jotka ovat jo vaikuttaneet lapsiperheiden toimeentuloon. Lapsi- ja perhejärjestöt toimittivat alkuvuodesta Euroopan komissiolle lisätietoa etuuksien ja palvelujen

heikennyksistä sekä näiden vaikutuksista eurooppalaisen lapsitakuun toimeenpanoon. Sosiaaliturvaa on heikennyt seuraavilla toimilla:

- Kelan etuuksien indeksikorotukset jäädytettiin 2024–2027 (1.1.2024)
- Työttömyysturvan omavastuu-aika pidennetty 1.1.2024
- Lastensuojelun jälkihuollon ikärajan laskeminen 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen. Ikärajan lasku vaikuttaa myös nuorten toimeentuloon, kuten toimeentulotukeen (1.1.2024)
- Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain mukaisten nuoren kuntoutusrahan ja ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan vähimmäismäärän tasoa laskettiin 1.1.2024
- Nuoren kuntoutusrahan ja kansaneläkkeen ikärajan nostaminen 16 vuodesta 18 vuoteen vaikuttaa haavoittuvassa asemassa oleviin, kuten kehitysvammaisiin ja vastaavaa tukea tarvitseviin nuoriin
- Poistetaan nuorilta mahdollisuus saada kuntoutusrahaa, jos he osallistuvat nuorille tarkoitettuun ammatillisen kuntoutuksen valmennukseen 1.1.2025
- Työttömyysturvan lapsikorotukset poistettu 1.4.2024
- Sovitellun työttömyysturvan suojaosa poistettu 1.4.2024
- Toimeentulotuessa huomioitavia asumismenoja kiristetty 1.4.2024
- Asumistuen työssäkäyntiin liittyvä suojaosa poistettu 1.4.2024
- Sovitellun työttömyysturvan suojaosa poistettu 1.4.2024
- Aikuiskoulutustuki lakkautettu 1.8.2024
- Ansiopäivärahan saamiseen tarvittavaa työssäoloaika pidennetty 2.9.2024
- Työttömyyspäivärahan työssäoloehto euroistettu 2.9.2024
- Palkkatuettu työ ei kerrytä työttömyyspäivärahan työssäoloehto 2.9.2024
- Omistusasuntoihin ei saa enää asumistukea 1.1.2025
- Omaisuuden vaikutus palautetaan asumistukeen 1.1.2025

LSKL varoittaa, että kielteiset vaikutukset kohdistuvat osin samoihin lapsiperheisiin, jos yleistuen lainsäädäntöä viedään eteenpäin ehdotetussa muodossa.

- Lausuttavaa esityksen vaikutuksista toimeenpanijoihin

-

- Lausuttavaa esityksen muista vaikutuksista

-
- **Lausuttavaa yleistukilain yleisistä säännöksistä (1 luku)**
-

- **Lausuttavaa yleistuen saamisen työvoimapolitiittisista edellytyksistä (2 luku)**

LSKL kiinnittää huomiota kokoaikatyön vaatimukseen. Esitysluonnoksen mukaan yleistuen työvoimapolitiittiset edellytykset eivät muutu suhteessa nykyiseen työttömän perusturvaan. Työttömyysturvalain 2 luvun 1§:n mukaan: "Työttömyysetuuteen on tässä laissa säädettyin edellytyksin oikeus kokoaikatyötä hakevalla työttömällä työnhakijalla." Perheissä voi olla erilaisia tilanteita, joissa huoltajan ei ole mahdollista työskennellä kokoaikatyössä. Jos lapsi on esimerkiksi vaikeasti vammaisen tai sairastunut, vanhempi toimii omaishoitajana tai vanhemman työkyky on alentunut, niin on tärkeää, että tällaisissa tilanteissa sosiaaliturvaa voi yhdistää palkkatuloihin. Myös vanhempien määräaikaisten työsuhteiden, kausityön ja esimerkiksi se, onko perheellisenä mahdollista vastaanottaa iltat- ja viikonlopputyötä, vaikuttavat vanhempien työllisyyteen. Kokoaikatyön vaade ei ole realistinen jokaiselle huoltajalle.

- **Lausuttavaa yleistuen määräytymisperusteista (3 ja 4 luvut)**
-

- **Lausuttavaa yleistuen toimeenpanosta ja muutoksenhausta (5 ja 6 luvut)**
-

- **Lausuttavaa yleistuen tietojen saamista ja luovuttamista koskevista ehdotuksista (7 luku)**
-

- **Lausuttavaa yleistuen rahoituksesta (8 luku)**
-

- **Lausuttavaa yleistukilain ehdotetusta voimaantulosta (9 luku)**
-

- **Muuta lausuttavaa ehdotetusta yleistukilaista**
-

- **Lausuttavaa peruspäivärahaa koskevien säännösten kumoamista koskevasta ehdotuksesta**
-

- **Lausuttavaa työmarkkinatukea koskevien säännösten kumoamista koskevasta ehdotuksesta**
-

- **Muuta lausuttavaa työttömyysturvalakiin ehdotetuista muutoksista**
-

- Lausuttavaa yleistuen saajalle järjestettävien työnhakukeskusteluiden jaksosta

Keskusteluiden järjestäminen kasvokkain on kannatettavaa. LSKL kiinnittää huomiota myös nuoriin aikuisiin. Esityksessä ehdotetaan muutoksia työnhakukeskusteluiden järjestämiseen alle 25-vuotiaille yleistuen saajille aikaisemmassa vaiheessa kuin 25 vuotta täyttäneille yleistuen saajille. Tavoitteena olisi nuorten syrjäytymisriskin ja nuorisotyöttömyyden vähentäminen. Kuitenkin nuorisolain mukaisesti jokainen alle 29-vuotias määritellään nuoreksi. LSKL kannustaa nostamaan ikärajan nuorisolain mukaisesti alle 29-vuotiaisiin.

- Lausuttavaa yleistuen saajalle järjestettävien työnhakukeskusteluiden sisällöstä

-

- Muuta lausuttavaa työvoimapalveluiden järjestämislakiin ehdotetuista muutoksista

-

Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

-

Laki työttömyyskassalain muuttamisesta

-

Laki yleisestä asumistuesta annetun lain 12 §:n 2 momentin muuttamisesta

-

Laki eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 annetun lain muuttamisesta

-

Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta

-

Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisesta

-

Laki takuueläkkeestä annetun lain 19 §:n muuttamisesta

-

Laki kansaneläkelain muuttamisesta

-

Laki työntekijän eläkelain muuttamisesta

-

Laki yrittäjän eläkelain muuttamisesta

-

Laki maatalousyrittäjän eläkelain 32 ja 46 §:n muuttamisesta

-

Laki merimieseläkelain muuttamisesta

-

Laki julkisten alojen eläkelain muuttamisesta

-

Laki työtapaturma- ja ammattitautilain 141 §:n muuttamisesta

-

Laki maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain 97 §:n muuttamisesta

-

Laki asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa annetun lain 7 §:n muuttamisesta

-

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

-

Laki maatalousyrittäjien lomituspalvelulain 4 §:n muuttamisesta

-

Laki työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetun lain 7 §:n muuttamisesta

-

Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

-

Laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskuksesta annetun lain 3 a §:n muuttamisesta

-

Laki työsopimuslain 12 luvun 3 §:n muuttamisesta

-

Laki merityösopimuslain 12 luvun 3 §:n muuttamisesta

-

Laki kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta annetun lain 45 §:n muuttamisesta

-

Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 2 ja 31 a §:n muuttamisesta

-

Laki tuloverolain 93 §:n muuttamisesta

-

Laki evankelis-luterilaisen kirkon viranhaltijasta annetun lain 60 §:n muuttamisesta

-

Laki opintotukilain 6 §:n muuttamisesta

-

Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 20 ja 21 §:n muuttamisesta

-

Laki ulosottokaaren muuttamisesta

-

Laki oikeudenkäynnistä vakuutusoikeudessa annetun lain 6 §:n muuttamisesta

-

4. Muuta lausuttavaa

-

Fallenius Jemina
Lastensuojelun Keskusliitto